

Odnos osobine emocionalne inteligencije, osobina ličnosti i kvalitete obiteljskih odnosa

Bilokapić, Barbara

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:594633>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-12-02**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**ODNOS OSOBINE EMOCIONALNE INTELIGENCIJE, OSOBINA LIČNOSTI
I KVALITETE OBITELJSKIH ODNOSA**

Diplomski rad

Barbara Bilokapić

Mentorica: doc. dr. sc. Tena Vukasović Hlupić

Zagreb, 2020.

Sadržaj

UVOD	1
<i>Emocionalna inteligencija</i>	1
<i>Osobine ličnosti</i>	4
<i>Uloga odnosa s roditeljima u razvoju djeteta</i>	6
<i>Odnos emocionalne inteligencije, ličnosti i roditeljstva</i>	9
CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	11
<i>Problem</i>	11
<i>Hipoteze</i>	11
METODA	11
<i>Sudionici</i>	11
<i>Mjerni instrumenti</i>	12
<i>Postupak</i>	15
REZULTATI	15
<i>Preliminarne analize</i>	15
<i>Interkorelacije ispitivanih varijabli</i>	18
<i>Predikcija emocionalne inteligencije na temelju osobina ličnosti i obiteljskih odnosa</i>	19
RASPRAVA	21
<i>Praktične implikacije</i>	26
<i>Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja</i>	28
ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	32
PRILOZI	42

Odnos osobine emocionalne inteligencije, osobina ličnosti i kvalitete obiteljskih odnosa

The relationship between emotional intelligence, personality traits and the quality of family relationships

Barbara Bilokapić

Sažetak: Emocionalnu inteligenciju možemo definirati kao osobinu ili kao sposobnost prepoznavanja, razumijevanja i kontroliranja vlastitih i tuđih emocija, a koja omogućava osobi da bude svjesna svojih emocija i načina na koje one utječu na ponašanje i na interakcije s drugim ljudima. Kao i na brojne druge karakteristike, tako se i na emocionalnu inteligenciju odražavaju naši obiteljski odnosi i osobine ličnosti pojedinca. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati doprinos kvalitete odnosa s roditeljima i osobina ličnosti u objašnjavanju osobine emocionalne inteligencije. Istraživanje je provedeno *online*, na uzorku 1063 odraslih muškaraca i žena. Rezultati multiple regresijske analize pokazuju da model sačinjen od devet prediktora – roditeljska podrška majke, roditeljska podrška oca, restriktivna kontrola majke, restriktivna kontrola oca, ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost ka iskustvu, objašnjava 50% ukupne varijance osobine emocionalne inteligencije. Kao statistički značajni pozitivni prediktori pokazali su se roditeljska podrška majke, ekstraverzija, savjesnost i otvorenost ka iskustvu, a kao statistički značajan negativan prediktor neuroticizam. Rezultati ovog istraživanja mogu poslužiti kao podloga za razvijanje praktičnih smjernica s ciljem podizanja svijesti roditelja i djece o važnosti kvalitetnih obiteljskih odnosa koji posljedično mogu utjecati i na emocionalni razvoj djeteta.

Ključne riječi: osobina emocionalna inteligencija, odnos s roditeljima, ličnost, Pet-faktorski model

Summary: Emotional intelligence can be defined as a personality trait or an ability to recognise, understand and control personal or other people's emotions, in addition to enabling an individual to become aware of their own emotions and ways they influence behaviour and interactions with other people. Furthermore, many individual differences are influenced by our parents and are partly shaped by our permanent family relationships and by our personality traits. The aim of this study was to examine the role quality of relationships with parents and personality traits have in the explanation of the trait of emotional intelligence. This study was conducted online on the sample of 1063 adult males and females. Results of multiple regression analysis show that the model including nine predictors – parental support from mother, parental support from father, restrictive control of mother, restrictive control of father, extraversion, agreeableness, conscientiousness, neuroticism and openness to experience – explains 50% of overall variance of the trait of emotional intelligence. Parental support from mother, extraversion, conscientiousness and openness to experience proved to be positive predictors, while neuroticism proved to be considerably negative predictor. Results of this study can be used as a basis for the development of practical guidelines for both parents and children with the aim of raising awareness about the importance of the quality of family relationships, which can consequently influence child's emotional development.

Key words: emotional intelligence trait, relationship with parents, personality, Five-Factor Model

UVOD

Emocionalna inteligencija

Gotovo svako ponašanje i stanje pojedinca ima emocionalnu komponentu. Emocionalni elementi pojačavaju, inhibiraju ili na drugi način modificiraju ponašanje i sastavni su dio cjelokupnog obrasca ponašanja. Prema Reeveu (2010) emocije su subjektivni, biološki, svrhoviti i socijalni fenomeni višedimenzionalne prirode koje je teško jednoznačno definirati te je nužno proučiti svaku od četiri dimenzije i način na koji one međusobno djeluju.

Ashforth i Humphrey (1995) pokušavaju široko definirati emocije kao stanje subjektivnog osjećaja koje uključuje osnovne emocije poput radosti, ljubavi i bijesa i socijalne emocije poput srama, krivnje i ljubomore. Kada govorimo o emocijama, važan pojam koji je stekao značajno priznanje u novije vrijeme je konstrukt emocionalne inteligencije. Nakon što se 1990. godine prvi puta u znanstvenim radovima Saloveya i Mayera spominje pojam emocionalne inteligencije, vrlo brzo raste interes za taj konstrukt. Čak niti danas, tridesetak godina kasnije, ne postoji jedinstvena konceptualizacija konstrukta emocionalne inteligencije. Teorije se mogu podijeliti u dvije skupine; u prvoj skupini su one koje emocionalnu inteligenciju tretiraju kao skup mentalnih sposobnosti (Mayer i Salovey, 1997), a u drugoj skupini su modeli koji osim mentalnih sposobnosti uključuju i neka druga, nekognitivna svojstva poput različitih aspekata ličnosti, motivacijskih faktora, afektivnih dispozicija (Bar-On, 2006).

Emocionalna inteligencija predstavlja *sposobnost*, kapacitet, vještinu ili mogućnost da se identificiraju, razumiju i kontroliraju vlastite emocije i emocije drugih ljudi radi olakšavanja misli i promicanja osobnog rasta (George i sur., 2017). Model Mayera i Saloveya (1997) prvi je i najpoznatiji model emocionalne inteligencije, koji ju promatra kao skup povezanih kognitivnih sposobnosti koje su uključene u procesiranje emocionalno relevantnih informacija, a koje se razvijaju iskustvom i učenjem. Prema njihovom Modelu četiri grane (eng. *Four-Branch Model*) postoje četiri mentalne sposobnosti emocionalne inteligencije koje su poredane po složenosti. Najniža razina modela i najjednostavnija sposobnost emocionalne inteligencije je sposobnost prepoznavanja, procjene i izražavanja emocija. Ona uključuje sposobnost identificiranja emocija drugih ljudi i mogućnost preciznog izražavanja osjećaja i potreba koje su vezane

uz osjećaje. Sposobnosti ove razine povezane su s većom svijesti o vlastitom emocionalnom stanju, osjećajima i mislima (Brackett i Salovey, 2006). Druga razina uključuje korištenje emocija na način koji olakšava intelektualne procese poput zaključivanja, rješavanja problema, donošenja odluka i interpersonalne komunikacije. Emocije usmjeravaju pažnju na važne informacije i time određuju prioritete u mišljenju, pomažu pri prosuđivanju i pamćenju događaja koji su u vezi s različitim osjećajima. Razvijene sposobnosti ove razine omogućavaju osobi da razmišlja racionalnije, logičnije i kreativnije. Treća razina modela, sposobnost razumijevanja emocija, uključuje razumijevanje emocionalnog leksikona i načina na koji se emocije kombiniraju, razvijaju i transformiraju s jedne na drugu. Osobe koje imaju dobro razvijene sposobnosti ove razine bolje imenuju emocije i interpretiraju značenja koje emocije prenose, bolje razumiju složene mnogostruke osjećaje (istovremena ljubav i mržnja) i prepoznaju prijelaze iz jedne emocije u drugu (Mayer i Salovey, 1997). Četvrta i najsloženija razina modela emocionalne inteligencije je svjesna regulacija emocija koja vodi emocionalnom i intelektualnom napretku. Ova razina uključuje otvorenost prema osjećajima, kako ugodnim tako i neugodnim, sposobnost uživljavanja u emociju ili odvajanja od emocija zavisno o procjeni, te sposobnost refleksivnog praćenja emocija u odnosu na sebe i druge (procjena koliko su emocije tipične, jasne, odmjerene i sl.). Najkompleksnija sposobnost ove razine je sposobnost reguliranja vlastitih i tuđih raspoloženja i emocija, kroz pojačavanje ugodnih i ublažavanje neugodnih emocija (Brackett i Salovey, 2006).

Iz teorija emocionalne inteligencije promatrane kao sposobnost proizlazi da emocionalno inteligentne osobe imaju jasniji i bolji uvid u svoja emocionalna stanja i emocionalna stanja drugih ljudi (Kulenović i sur., 2000). Pretpostavlja se da su ljudi koji imaju visoku emocionalnu inteligenciju socijalno kompetentniji, imaju kvalitetnije odnose s drugima i drugi ih vide kao interpersonalno osjetljivije od onih s nižom emocionalnom inteligencijom (Brackett i sur., 2005). Prema tome, rješavanje emocionalnih problema vjerojatno zahtjeva manje kognitivnog napora za tu osobu te ona ima bolje verbalne i socijalne vještine (Mayer i sur., 2008).

Pri mjerenju individualnih razlika u emocionalnoj inteligenciji najčešće se koriste samoprocjene vlastitih sposobnosti i testovi uratka. Prema Eysencku (1998) emocionalna inteligencija ne bi trebala biti podložna mjerenju kvocijenta jer se mnogi znanstvenici

nisu slagali oko toga da se primjenjuje bodovanje maksimalnog učinka na područje emocija.

Druga grupa teorija emocionalne inteligencije gleda na emocionalnu inteligenciju kao na *osobinu* te ujedno i kao konstelaciju samopercepcije emocija i osobina ličnosti smještenih na nižim razinama hijerarhije ličnosti povezanih s emocijama i emocionalnim funkcioniranjem (Vernon i sur., 2008). Stoga, njihov model definira emocionalnu inteligenciju kao osobinu ličnosti koja obuhvaća četiri međusobno povezana čimbenika: opću dobrobit, samokontrolu, emocionalnost i društvenost, pri čemu se prvi od njih odnosi na percepciju osobe o tome koliko je sretna u životu, optimistična i samopouzdana, a ostala tri na kontrolu i regulaciju emocija. U ovom istraživanju polazišna perspektiva bit će upravo emocionalna inteligencija operacionalizirana kao osobina. Mnoga istraživanja osobine emocionalne inteligencije došla su do generalnog zaključka da je ona zasebna (može se izolirati mimo dominantnih modela ličnosti) i složena (djelomično određena s nekoliko dimenzija) osobina. Budući da su osobine ličnosti relativno trajne dispozicije, čija se procjena heritabilnosti kreće oko 40% (Vukasović i Bratko, 2015), i emocionalna inteligencija operacionalizirana kao osobina bila je predmet bihevioralno genetičkih obiteljskih studija (npr. Vernon i sur., 2008; Petrides i sur., 2016). Međutim, obiteljska istraživanja manje su snažni istraživački nacrti u području genetike ponašanja u odnosu na istraživanja blizanaca jer je kod obiteljskih studija nemoguće odvojiti utjecaj genetskog naslijeđa od utjecaja dijeljene okoline bioloških roditelja i njihovih potomaka s obzirom da dijele i gene i okolinu (Plomin i sur., 2008). Mnoga istraživanja, pa tako i ono Petridesa i suradnika (2007) potvrđuje sličnost etiologije individualnih razlika u osobini emocionalne inteligencije i osobinama ličnosti jer se znatan udio varijacije emocionalne inteligencije može pripisati genetskim doprinosima.

Pregled bihevioralno genetičkih istraživanja pokazao je da se individualne razlike u osobinama Pet-faktorskog modela, kao i u osobini emocionalne inteligencije, mogu jednako pripisati genetskim doprinosima i doprinosima nedijeljene okoline, dok je doprinos dijeljene okoline potpuno zanemariv. Prema Vernonu i suradnicima (2008) individualne razlike na svim dimenzijama upitnika osobine emocionalne inteligencije (TEIQ; Petrides, 2009) – opća dobrobit, samokontrola, emocionalnost i socijalnost, imaju umjeren do velik genetski utjecaj ($h^2 = [24 - 53\%]$) što je u skladu s mnogim

bihevioralnim genetičkim studijama o osobinama ličnosti. Također, rezultati su u skladu s konceptualizacijom emocionalne inteligencije kao osobine ličnosti. Relativni udio genetskih doprinosa od oko 40% (Vernon i sur., 2008) veći je od udjela u nekim drugim konstruktima individualnih razlika (npr. zadovoljstvo poslom $h^2 = 31\%$; Arvey i sur., 1989), ali niži je od procjena heritabilnosti većine kognitivnih sposobnosti ($h^2 = [40 - 80\%]$; Jensen, 1998). Budući da genetski i okolinski doprinosi zajedno objašnjavaju ukupnu etiologiju individualnih razlika, onda je relativni doprinos nedijeljene okoline individualnim razlikama u osobini emocionalne inteligencije oko 60%. Prema Petrides (2009) upitnici samoprocjene emocionalne inteligencije idealna su mjera osobine emocionalne inteligencije, naravno, ukoliko se rezultati interpretiraju u okviru iste teorije i slično kao i ostale osobine ličnosti.

Sve je veći broj istraživanja koja pokazuju odnos između osobine emocionalne inteligencije i niza pozitivnih ishoda kao što su: akademska postignuća (Nasir, 2011; Parker i sur., 2004), tjelesno i psihološko zdravlje (Schutte i sur., 2007), samoopažena kreativnost (Sánchez-Ruiz i sur., 2011), zadovoljstvo poslom (Sy i sur., 2006) i zadovoljstvo životom (Palmer i sur., 2002). Prema Chandran i Nair (2015) slabije razvijena osobina emocionalne inteligencije može biti povezana s raznim negativnim posljedicama u životu pojedinca, od problema u braku i roditeljstvu do lošeg tjelesnog zdravlja i nepovoljnih utjecaja na karijeru. Prema Alegre (2012) osobina emocionalne inteligencije također je povezana s općim životnim uspjehom i emocionalnim blagostanjem osobe.

Osobine ličnosti

Ličnost se definira kao skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni, te utječu na interakcije i adaptacije pojedinca na intrapsihičku, fizičku i socijalnu okolinu (Larsen i Buss, 2008). Temeljna pretpostavka teorija ličnosti je da će pojedinac imati predispoziciju ili sklonost da se osjeća, razmišlja i ponaša relativno dosljedno tijekom vremena i kroz različite situacije. Ova relativna među-situacijska konzistentnost naziva se osobinom ličnosti (Michel i sur., 2011). Mnogi psiholozi su tijekom povijesti pokušali identificirati najvažnije osobine ličnosti te su predložili različite taksonomije. Ona koja je zadobila najveću potporu i predstavlja

dominantan pristup u istraživanjima ličnosti kao skup dimenzija najvišeg reda je Pet-faktorski model kojom je moguće opisati ličnost svakog pojedinca. Pet-faktorski model hijerarhijski organizira osobine ličnosti u terminima pet (teorijski) ortogonalnih dimenzija, a to su: ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost ka iskustvu (McCrae i John, 1992).

Prvi faktor Pet-faktorskog modela je ekstraverzija i odnosi se na pristup socijalnom okruženju. Ekstraverti su društvene osobe koje vole zabavu, prijateljski su raspoložene i razgovorljive (Costa i McCrae, 1985). Uz to, ekstraverti imaju više energije nego introverti koje se opisuje kao mirne, povučene i nezavisne. Ugodnost se definira kao sklonost kooperativnosti, prijatnosti, opraštanju, ljubaznosti, suosjećajnosti i povjerenju (McCrae i John, 1992). Na drugom kraju kontinuuma ovog faktora je antagonizam/agresivnost za kojeg su karakteristični pridjevi nepovjerljiv, tvrdoglav, grub i nesuradljiv. Savjesnost je osobina ličnosti čije su temeljne karakteristike orijentiranost postignuću, pouzdanost, urednost, efikasnost, organiziranost, planiranje, odgovornost, promišljenost i sklonost napornom radu. Osobe koje su savjesne imaju dobre organizacijske vještine, točne su i svrhovite. Suprotno od njih su osobe koje se opisuje kao neodgovorne, neorganizirane, površne, nepouzdana i lijene. Neuroticizam kao osobina ličnosti se uglavnom odnosi na anksioznost, nesigurnost, razvijanje obrambenog stava, napetost i brigu. S neuroticizmom je povezana i negativna afektivnost koju definiramo kao opću sklonost osjećaju tjeskobe, bijesa i uznemirenosti. Za razliku od njih, emocionalno stabilne osobe su mirne, opuštene i strpljive. Faktor otvorenosti obuhvaća kreativnost, intelektualni i umjetnički interes, nekonvencionalne vrijednosti i potrebu za promjenama (McCrae i John, 1992). Nizak rezultat ukazuje na osobe koje imaju uske interese, konzervativne poglede na svijet i koje su sklone konvencionalnom ponašanju.

U okviru dimenzija ličnosti definiranih Pet-faktorskim modelom, dvije dimenzije su naročito „emocionalno obojene“: neuroticizam koji je zasićen negativnom emocionalnošću i ekstraverzija zasićena pozitivnom emocionalnošću (Popov, 2010). Viši stupanj neuroticizma podrazumijeva veću reaktivnost na različite stimulanse koji izazivaju uznemirenost. Također, anksioznost i hostilnost, kao dvije subskele ili facete neuroticizma predstavljaju i dvije primarne neugodne emocije straha i ljutnje. Osobe koje imaju visok rezultat na anksioznosti često su nervozne i napete, a hostilni ljudi su sklони bijesu i razdražljivosti. Obeshrabrenost kao subskala se odnosi na depresivno

raspoloženje, tugu te osjećaj beznađa i krivnje (John i Srivastava, 1999). Nadalje, aktivan i uzbudljiv život ekstraverta može predstavljati odraz težnji ka iskustvu ugodnih emocija. Ako se emocionalnost (pozitivna i negativna) generalizira kao stupanj sreće i blagostanja, više istraživanja je pokazalo da su ovi konstrukti povezani s osobinama ličnosti (Costa i sur., 1987; Diener i Diener, 1996; prema Mroczek i Kolarz, 1998). Istraživanja potvrđuju da nizak stupanj sreće i blagostanja snažno pozitivno korelira s osobinom neuroticizma. Suprotno tome, visok stupanj sreće i blagostanja je u snažnoj pozitivnoj vezi s ekstraverzijom. Od preostalih osobina Pet-faktorskog modela izdvojit ćemo još otvorenost ka iskustvu, gdje je pronađena pozitivna korelacija otvorenosti ka iskustvu s pozitivnom, ali i negativnom emocionalnošću (Puente i sur., 2005).

Uloga odnosa s roditeljima u razvoju djeteta

Roditeljsko ponašanje se najčešće opisuje trima dimenzijama: emocionalnošću, psihološkom i bihevioralnom kontrolom (Barber i sur., 2005; prema Darling i Steinberg, 1993). Dimenzija emocionalnosti naziva se još i podrškom, prihvaćanjem te toplinom, a odnosi se na prirodu afektivnog odnosa između roditelja i djeteta (Keresteš i sur., 2012; Keresteš, 2002). Dimenzije kontrole odnose se na postupke koje roditelji primjenjuju s ciljem promjene ponašanja i unutarnjeg stanja djeteta (Barber, 1996), pri čemu je bihevioralna kontrola dominantno povezana s pozitivnim, a psihološka s negativnim razvojnim ishodima.

Odnos roditelja prema djeci i kvaliteta njihove povezanosti utječu na emocionalnu i psihološku stabilnost djeteta, a roditeljsko prihvaćanje ili odbijanje snažno utječe na razvoj dječje ličnosti tijekom vremena (Valić i Brajša-Žganec, 2018). Značajan doprinos razumijevanju dimenzije roditeljstva dala je Teorija roditeljskog prihvaćanja-odbijanja (eng. *Interpersonal acceptance-rejection theory*; IPARTh; Rohner, 1998). Ovo je socijalizacijska teorija koja nastoji objasniti i predvidjeti glavne posljedice roditeljskog prihvaćanja odnosno odbijanja na bihevioralni, kognitivni i emocionalni razvoj djeteta (Rohner, 1984).

Dimenzija topline roditeljstva povezana je s kvalitetom afektivne veze između roditelja i djece, tj. s fizičkim i verbalnim ponašanjima koje roditelji koriste kao izraz svojih osjećaja. Roditeljska toplina je bipolarna dimenzija, pri čemu je jedan kraj

dimenzije označen kao roditeljsko prihvaćanje, a odnosi se na toplinu, pažnju, brigu ili ljubav koju roditelji mogu osjećati i pokazivati. Drugi kraj dimenzije označen je kao roditeljsko odbijanje koje se odnosi na odsutnost ili značajan nedostatak osjećaja i ponašanja povezanih s prihvaćanjem uz prisutnost različitih psihički i fizički uvredljivih ponašanja i osjećaja (Rohner i sur., 2005).

Na osnovi toga Rohner (1998) opisuje dva tipa roditelja: prihvaćajuće i odbijajuće roditelje. Prvi tip čine roditelji koji djetetu pokazuju fizičku (npr. grljenje, ljubljenje, tješjenje) i verbalnu (npr. pohvala, lijepe riječi o djetetu) ljubav. Drugi tip roditelja jesu oni koji pokazuju neprijateljstvo i agresiju prema djetetu ili ga mogu zanemarivati i biti prema njemu indiferentni. U istraživanjima je pokazano kako osobe koje su odbačene kao djeca dijele karakteristike kao što su neosjetljivost na emocije, emocionalna nestabilnost i negativan pogled na svijet (Rohner i sur., 1982). Djeca općenito imaju potrebu da ih roditelji vole i prihvaćaju i vrlo je važno da im oni tu potrebu zadovolje. Djeca iz takvih obitelji imaju dobro mišljenje o sebi, osjećaju se kompetentnima, imaju manje problema s neprijateljstvom i agresijom, imaju adekvatne emocionalne odgovore, emocionalno su stabilnija, manje ovisna i pozitivnog su pogleda na svijet.

Novija istraživanja ističu da očevo i majčino ponašanje može različito utjecati na psihološku prilagodbu djece. Majčino emocionalno prihvaćanje nužno je za skladan emocionalni razvoj, manji broj problema u ponašanju, bolju prilagodbu u školi i veće akademsko postignuće, a majčino odbacivanje povezano je s određenim teškoćama, poput povlačenja u sebe ili agresije (Vulić-Prtorić, 2002). Očevo je odbacivanje pak najviše povezano s različitim oblicima agresivnog ponašanja. Djeca koja imaju kvalitetan odnos s roditeljima, osobito s majkom, imaju bliže odnose s vršnjacima, što im pomaže pri reguliranju vlastitih emocija (Klarin, 2002). Majčina nježnost, odgovaranje na djetetove potrebe te njezina vedrina i emocionalna dostupnost doprinijet će kod djeteta razvoju sposobnosti upravljanja svojim emocijama (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Obiteljska komunikacija je način na koji se izmjenjuju verbalne i neverbalne informacije između članova obitelji radi razmjene potreba i briga te kako bi se pronašla rješenja za probleme, a obiteljska komunikacija igra ključnu ulogu u izgradnji konstruktivnih obiteljskih odnosa (Manuel, 2002). Dobra obiteljska komunikacija ključni je element za obiteljsko funkcioniranje i pokazatelj je dječjeg emocionalnog i društvenog

napretka. Također, ima snažnu ulogu u učenju i razvoju sposobnosti regulacije i upravljanja emocijama jer roditelji od ranog djetinjstva djecu usmjeravaju koje emocije, kako i u kojoj mjeri, izražavati. Sposobnost regulacije emocija razvija se u ranom djetinjstvu iz interakcija s članovima obitelji, odnosno s primarnim skrbnicima i iz dječjeg prirođenog temperamenta (Brajša-Žganec, 2003). Roditelji potiču izražavanje određenih emocija nagrađivanjem, a izražavanje drugih nastoje spriječiti ignoriranjem u skladu s djetetovom dobi (npr. „nisi mala beba“), u skladu s običajima i normama kulture u kojoj žive (npr. „dečki ne plaču“) te u skladu s osobnim odgojnim ciljevima.

Neka su djeca vještija od druge djece u razumijevanju, izražavanju i reagiranju na emocije što rezultira boljim socijalnim interakcijama (Denham i sur., 1997). Djeca sa slabo razvijenom emocionalnom kompetencijom i manjkom socijalnih vještina imaju više poteškoća u stvaranju vršnjačkih veza. Problemi u emocionalnosti djeteta mogu nastati zbog nedostatka roditeljske podrške, odsutnosti ugodnih emocija, krute discipline, psihološke kontrole djetetova ponašanja te nedosljednosti u odgojnim metodama (Calkins i sur., 1998).

Unatoč kontinuiranom razvijanju prirode odnosa, kontinuitet obiteljskih veza i sigurna emocionalna baza presudni su za pozitivan razvoj mladih koji zahtijeva trajne obiteljske veze i konstruktivnu emocionalnu osnovu (Chandran i Nair, 2015). Ljudi s višom emocionalnom inteligencijom u manjoj mjeri pate od depresije, zdraviji su i imaju potencijal za gradnjom boljih socijalnih i emocionalnih veza u budućnosti (Extremera i Fernández-Berrocal, 2006). Drugim riječima, emocionalna inteligencija jedan je od ključnih elemenata za postizanje socijalne zrelosti.

Studije provedene u raznim zemljama pokazuju da postoji korelacija između dimenzija emocionalne inteligencije kao što su percepcija, razumijevanje i kontrola emocija s percipiranom roditeljskom toplinom (Lekavicienea i Antiniene, 2016). Asghari i Besharat (2011) potvrdili su da je toplina roditelja, osobito u djetinjstvu, važan čimbenik za razvoj emocionalne inteligencije; pokušavajući utvrditi koji od roditelja je emocionalno važniji za dijete, utvrđeno je da su one osobe koje su imale snažne emocionalne odnose s oba roditelja sposobnije razumjeti vlastite emocije od onih osoba koje su imale jednako slabe emocionalne odnose s oba roditelja. Većina provedenih istraživanja usredotočila se na istraživanje odnosa različitih vrsta roditeljskih stilova s

emocionalnom inteligencijom (Delale i sur., 2007; Fonte, 2009) ili na toplinu kao dimenziju (Saarni, 1997; Sillick i Schutte, 2006). Ova su otkrića ukazala na to da je autoritativni stil roditeljstva snažan prediktor emocionalne inteligencije djece (posebno emocionalne regulacije), popustljivi i autoritarni stil roditeljstva negativno su povezani s emocionalnom inteligencijom, a zanemarujući stil roditeljstva prepoznat je kao „najštetniji“. Također, toplina je pozitivno povezana s razinom emocionalne inteligencije te s regulacijom emocija.

Roditelji svoje ponašanje prilagođavaju kulturno specifičnim vrijednostima i normama ponašanja (Varela i sur., 2004), zbog čega se odnos između roditelja i djeteta razlikuje u različitim kulturama (Dwairy, 2010). Također, postoje i mnoge studije koje pokazuju koliko je važna povezanost roditelja i djece, osobito ona emocionalna. Mnogi zagovornici emocionalne inteligencije smatraju da je upravo ona važna u predviđanju mnogih životnih ishoda te da bi mogla biti najbolji prediktor uspjeha u životu. Field i Kolbert (2006) iznose kako emocionalna inteligencija roditelja ima velik utjecaj na emocionalni razvoj djeteta te da će roditelji koji su osjetljivi na emocionalne potrebe djeteta odgojiti i emocionalno inteligentnu djecu (Salovey i sur., 2000). Brojni istraživači zagovarali su stav kako veći obiteljski prihodi doprinose pozitivnijem okruženju u obitelji te posljedično i boljem razvoju emocionalnih vještina. Iako postoji više studija koje potvrđuju takve rezultate (Harrod i Scheer, 2005; Kaur i Jaswal, 2005; Özbaci, 2006), potrebno je napomenuti da u nekim studijama takve korelacije nisu potvrđene (Katyal i Awasthi, 2006).

Odnos emocionalne inteligencije, ličnosti i roditeljstva

Svijest o svojim i tuđim emocijama te sposobnost emocionalne regulacije ključne su vještine dječje emocionalne inteligencije, a emocionalno inteligentna djeca upravljaju svojim postupcima, mislima i osjećajima na prilagođen način. Brojni teorijski pravci i gotovo sve značajnije teorije ličnosti, naglašavaju značenje odnosa s roditeljima za razvoj pojedinca. Teorije Alfreda Adlera (1929), Karen Horney (1945), te posebice Carla Rogersa (1959) naglašavale su ključno značenje roditeljskog ponašanja za poticanje ili blokiranje razvoja genetskih potencijala osobe. Negirano ili neželjeno dijete ne upoznaje ljubav, podršku i uzajamnost u roditeljskom domu te stoga izuzetno teško može razviti

ove kapacitete kod sebe samoga. Fauber i suradnici (1990) nalaze da je majčino odbacivanje (nedostatak topline i prihvaćanja) povezano s osobnim emocionalnim problemima adolescenata.

Longitudinalna istraživanja potvrđuju stabilnost pozitivnog i negativnog afektiviteta kroz vrijeme, kao i dimenzija ličnosti povezanih s njima (Costa i McCrae, 1985). Prethodna istraživanja pronašla su značajne povezanosti osobina ličnosti s osobinom emocionalne inteligencije (Chen i Lai, 2015; Mahasneh, 2013; Andi, 2012; Petrides i sur., 2010). Prema Chen i Lai (2015) koeficijenti korelacije pokazali su da su osobine ekstraverzije ($r = .31$), ugodnosti ($r = .38$), savjesnosti ($r = .32$) i otvorenosti ka iskustvu ($r = .50$) statistički značajno pozitivno povezane s osobinom emocionalne inteligencije. Između neuroticizma i osobine emocionalne inteligencije dobivena je također statistički značajna, ali negativna povezanost ($r = -.30$). Rezultati istraživanja većinom pokazuju konzistentnost uz manje variranje veličine koeficijenta korelacije; npr. prema Petridesu i suradnicima (2010) korelacije osobine emocionalne inteligencije i osobina ličnosti mogu u određenoj mjeri varirati ovisno o dobi sudionika, no kreću se oko $-.60$ za neuroticizam, oko $.50$ za ekstraverziju, oko $.45$ za savjesnost, oko $.35$ za ugodnost te oko $.25$ za otvorenost ka iskustvu. Nadalje, rezultati su pokazali kako su osobine ekstraverzija ($\beta = .22$), savjesnost ($\beta = .18$), otvorenost ka iskustvu ($\beta = .15$) i ugodnost ($\beta = .13$) statistički značajni pozitivni prediktori osobine emocionalne inteligencije, dok je neuroticizam ($\beta = -.39$) statistički značajan negativan prediktor (Petrides i sur., 2010). Upravo će navedeni rezultati prethodnih istraživanja biti temelj naših hipoteza s ciljem detaljnijeg istraživanja povezanosti osobine emocionalne inteligencije s nekim odrednicama kvalitete odnosa s roditeljima te osobinama ličnosti.

CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi doprinos kvalitete odnosa s roditeljima (roditeljska podrška majke i oca, restriktivna kontrola majke i oca te popustljivost) i osobina ličnosti Pet-faktorskog modela (ekstraverzija, neuroticizam, savjesnost, ugodnost i otvorenost ka iskustvu) u objašnjavanju emocionalne inteligencije kao osobine ličnosti na uzorku odraslih muškaraca i žena.

Problem

1. Ispitati prediktivnost kvalitete odnosa s majkom, kvalitete odnosa s ocem te osobina ličnosti Pet-faktorskog modela u objašnjavanju emocionalne inteligencije kao osobine ličnosti na uzorku odraslih muškaraca i žena.

Hipoteze

1.1. Očekujemo da model sačinjen od skalnih rezultata na dimenzijama kvalitete odnosa s majkom i kvalitete odnosa s ocem (roditeljska podrška majke/oca, restriktivna kontrola majke/oca i popustljivost majke/oca) te skalnih rezultata na dimenzijama upitnika ličnosti BFI-10 (ekstraverzija, neuroticizam, ugodnost, savjesnost i otvorenost ka iskustvu) statistički značajno doprinosi objašnjenju varijance kriterija emocionalne inteligencije kao osobine ličnosti mjerene upitnikom TEIQue-SF na uzorku odraslih žena i muškaraca.

1.2. Statistički značajni pozitivni prediktori bit će roditeljska podrška majke, roditeljska podrška oca, ekstraverzija, ugodnost, savjesnost te otvorenost ka iskustvu, a negativni prediktori restriktivna kontrola majke, restriktivna kontrola oca te neuroticizam.

METODA

Sudionici

Anketi je pristupilo ukupno 1148 sudionika od kojih je 85 odmah odustalo od sudjelovanja (nisu odgovorili niti na prvo pitanje) te su isključeni iz analize. Od ostalih

1063 sudionika, njih 291 odustalo je u jednom trenutku (između prvog i posljednjeg pitanja), a njih 772 u cijelosti je popunilo upitnik. Budući da je bilo nužno odgovoriti na svako pitanje, 1063 sudionika uključeno je u opis strukture uzorka, no u cjelokupnu analizu uključeni su samo oni sudionici koji su dali odgovore na sva pitanja – 772 sudionika. Uzorak je činilo 866 žena i 194 muškarca (3 osobe se nisu izjasnile). Sudionici su bili u dobi od 18 godina, što je ujedno bio i uvjet sudjelovanja, do 60 godina ($M = 31.8$, $SD = 7.63$). Detaljniji prikaz sociodemografske strukture uzorka vidljiv je iz Tablice 1, a u općim terminima možemo reći kako je 49% sudionika izjavilo da im je materijalna situacija na razini prosjeka, a 90% sudionika da ima braću i sestre, od kojih većina ima jednog brata ili sestru. Kada se uzmu u obzir roditelji sudionika, 7% sudionika je odgovorilo kako im je majka preminula, a njih čak 17% da im je otac preminuo. Od sudionika koji su izgubili roditelje, najveći postotak (72%) imao je više od 20 godina u tom trenutku. Od 1063 sudionika, njih 153 ima razvedene roditelje.

Mjerni instrumenti

Od sociodemografskih podataka prikupili smo podatke o dobi, spolu, percipiranoj materijalnoj situaciji, broju braće i sestara te neke od informacija koje se odnose na roditelje, a mogu utjecati na razvoj osobe – potencijalna smrt roditelja te razvod braka roditelja. Podaci dobiveni ovim upitnikom služe isključivo za opis uzorka.

Za dobivanje skalnog rezultata kriterijske varijable korišten je *Upitnik emocionalne inteligencije kao osobine ličnosti* – skraćena verzija (The Trait Emotional Intelligence Questionnaire - Short Form, TEIQue – SF; Cooper i Petrides, 2010). Ova verzija umjesto 153 čestice (TEIQue - Full Form; Petrides, 2009), sadrži 30 čestica, četiri faktora i jednu globalnu, opću mjeru osobine emocionalne inteligencije. Za potrebe ovog istraživanja korišten je isključivo ukupni rezultat, odnosno globalna mjera osobine emocionalne inteligencije prikazana kao aritmetička sredina svih 30 čestica. Zadatak sudionika je na svaku česticu dati odgovor na skali Likertovog tipa sa sedam uporišnih točaka čija su značenja 1 = „potpuno se ne slažem“, 4 = „niti se slažem, niti se ne slažem“, do 7 = „potpuno se slažem“.

Budući da prema našim spoznajama do ovoga trenutka na hrvatskom jeziku nije postojala kraća verzija upitnika, prilagođena je u svrhu korištenja upitnika u našem

istraživanju usporedbom dostupnih upitnika - duge verzije upitnika na engleskom jeziku (Petrides, 2009), duge verzije upitnika na hrvatskom jeziku (Vernon i sur., 2008) te kratkog upitnika na engleskom jeziku (Cooper i Petrides, 2010). Također, kraća verzija upitnika prilagođena je brojnim jezicima jer je vrlo praktična u vremenski ograničenim situacijama, no ipak ima nešto niže indikatore unutarnje konzistencije u odnosu na dužu verziju. Prema Cooper i Petrides (2010) Cronbach alfa koeficijent pouzdanosti Upitnika emocionalne inteligencije kao osobine ličnosti – skraćene verzije iznosi $\alpha = .88$ za muškarce i $\alpha = .87$ za žene. U našem istraživanju Cronbach alfa koeficijent pouzdanosti ovog upitnika iznosi $\alpha = .87$ za cijeli uzorak, $\alpha = .87$ za žene te $\alpha = .86$ za muškarce.

U svrhu mjerenja kvalitete odnosa s roditeljima, u ovom istraživanju korišten je *Upitnik roditeljskog ponašanja – URP29* (Keresteš i sur., 2012). URP29 najbolje je odgovarao potrebama našeg istraživanja budući da obuhvaća tri globalne dimenzije roditeljskog ponašanja: *roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost*. Subskale dimenzije roditeljske podrške su toplina, autonomija, roditeljsko znanje i induktivno rezoniranje, a subskale dimenzije restriktivne kontrole su intruzivnost i kažnjavanje. Popustljivost je jedna od sedam subskala upitnika, ali istodobno i zasebna dimenzija utvrđena faktorskom analizom skalnih rezultata, neovisna o druge dvije dimenzije (Keresteš i sur., 2012). Prema Keresteš i suradnici (2012) pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (Cronbachov alfa) za rezultate na dimenzijama URP29 kreće se od .67 do .89. Provedena analiza na našem uzorku pokazuje Cronbach alfa koeficijente pouzdanosti u rasponu od .75 do .91. Najvišu pouzdanost imala je subskala topline (u oba upitnika).

Upitnik ima više verzija za primjenu te osim roditeljske samoprocjene ima i verziju za djecu, odvojeno za dječake i djevojčice te također zasebno i za oba roditelja, gdje se procjenjuje majčino, odnosno očevo ponašanje. Zadatak sudionika je odgovoriti na svaku tvrdnju na skali sa četiri uporišne točke, čije je značenje od 1 = „uopće nije točno“ do 4 = „u potpunosti je točno“. Rezultati na subskalama i dimenzijama se formiraju kao aritmetičke sredine na odgovarajućim česticama. Ovisno o potrebama istraživača, moguće je koristiti pojedine ili sve subskale, odnosno pojedine ili sve dimenzije odgovarajuće forme.

Za potrebe ovog istraživanja korištene su verzije procjene majčinog i očevog ponašanja (zasebno za oba roditelja), ali procjenjivači nisu bili mala djeca, nego odrasle (punoljetne) osobe koje čine naš uzorak. Sukladno navedenome, uputa za upitnik je bila nešto drukčija te je glasila: “Molim Vas da se pažljivo i što točnije prisjetite razdoblja odrastanja te da odgovorite na sljedeće tvrdnje. Ponavljam, tvrdnje se odnose isključivo na razdoblje prošlosti te ih u tom kontekstu treba i razmatrati. Odabirom odgovarajućeg kružića označite koliko su sljedeće tvrdnje, prema Vašem mišljenju, točne za Vašeg tatu / Vašu mamu. Opcija "Nije primjenjivo" služi isključivo za osobe koje su u ranijoj dobi ostale bez tate / mame te ne mogu odgovoriti na tvrdnju.”.

Za ispitivanje osobina ličnosti korišten je upitnik *BFI-10* (Rammstedt i John, 2007), skraćena verzija *Upitnika velikih pet crta ličnosti* (Big Five Inventory, BFI-44; Benet-Martinez i John, 1998). Sastoji se od 10 čestica, po dvije čestice suprotnog pola za svaku crtu ličnosti (ekstraverzija, neuroticizam, ugodnost, savjesnost i otvorenost ka iskustvu). Sudionici na skali Likertovog tipa s pet uporišnih točaka izražavaju stupanj slaganja s tvrdnjama od 1 = „uopće se ne slažem“ do 5 = „u potpunosti se slažem“. Rezultat za svaku crtu ličnosti je aritmetička sredina odgovora na tvrdnje za određenu crtu. BFI-10 se pokazao kao vrlo dobra (kratka) mjera prihvatljive pouzdanosti. Prema Rammstedt i John (2007) BFI-10 sadrži dobar dio valjanosti i pouzdanosti originalnog BFI-44. Ima nešto slabiju vanjsku valjanost, ali dobru konvergentnu (prosjek je oko .64) i diskriminacijsku valjanost. Test-retest pouzdanost iznosila je od .72 za otvorenost do .83 za ekstraverziju u razmaku mjerenja od šest do osam tjedana na američkom i njemačkom uzorku (Rammstedt i John, 2007). Autori predlažu da se koristi isključivo kad vrijeme ne dopušta korištenje dužih mjera ličnosti jer skraćena verzija ipak obuhvaća manji dio varijance konstrukta. Budući da su u našem istraživanju podaci prikupljeni u jednoj vremenskoj točki, nismo u mogućnosti izvijestiti o test-retest pouzdanosti, a informacija o pouzdanosti unutarnje konzistencije za skale od po dvije čestice nije smisljena pa ju iz tog razloga ne prijavljujemo. U ovom istraživanju upitnik je korišten za samoprocjenu ličnosti.

Postupak

Istraživanje je provedeno tijekom kolovoza (tri tjedna) i rujna (jedan tjedan) 2020. godine primjenom *online* upitnika. Upitnik je konstruiran pomoću web aplikacije Ika. Poveznica na upitnik i poziv za istraživanje podijeljeni su metodom snježne grude u nekoliko grupa na društvenoj mreži Facebook te su podijeljeni kao objava i na nekoliko privatnih profila. U istraživanju su mogle sudjelovati sve osobe koje su punoljetne (minimalna dob od 18 godina). Uvod upitnika sadržavao je objašnjenje svrhe istraživanja, uključivao je obavijest o dobrovoljnosti i anonimnosti sudjelovanja te obavijest kako će se prikupljeni podaci koristiti isključivo u istraživačke svrhe diplomskog rada, a da će se rezultati obrađivati na grupnoj razini. Sudionici su svoj pristanak, suglasnost i potvrdu da imaju minimalno 18 godina dali odabirom "Sljedeća stranica". Ispunjavanje upitnika u prosjeku je trajalo 13 minuta, a zadatak sudionika bio je dati odgovore na sociodemografska pitanja, pitanja za samoprocjenu osobine emocionalne inteligencije, pitanja o kvaliteti odnosa s roditeljima te na pitanja za samoprocjenu osobina ličnosti.

REZULTATI

Preliminarne analize

Svi prikupljeni podaci statistički su analizirani pomoću programskog paketa SPSS, Version 20 (2011). U prvom koraku, prije same obrade rezultata istraživanja, uvedena je nova varijabla kako bismo razlikovali sudionike koji su ispunili upitnik do kraja od onih sudionika koji su odustali u nekom trenutku. Od ukupno 1148 sudionika, 85 ih je odustalo odmah (nisu odgovorili niti na prvo pitanje), 291 sudionik odustao je u jednom trenutku (između prvog i posljednjeg pitanja), a njih 772 u cijelosti su popunili upitnik te su uključeni u cjelokupnu statističku analizu. *t*-test analizama provjerili smo razlikuju li se sudionici koji su ispunili upitnik do kraja od sudionika koji su odustali u nekom trenutku. Dobivena je statistički značajna razlika za varijable dobi, spola te kod osoba kojima su roditelji razvedeni / još uvijek u braku u smjeru da su češće odustajale mlađe ženske osobe čiji su roditelji još uvijek u braku.

U idućem koraku provedena je deskriptivna analiza podataka te analiza frekvencija. U Tablici 1 navedene su frekvencije za kategorijalne varijable, a u Tablici 2

prikazane su aritmetičke sredine, standardne devijacije, minimalni i maksimalni opaženi rezultati te indeksi asimetričnosti i spljoštenosti.

Tablica 1

Opis strukture uzorka na temelju sociodemografskih varijabli ($N = 1063$)

Spol	Muški	194 (18,2%)
	Ženski	866 (81,5%)
	Ne želim se izjasniti	3 (0,3%)
Materijalna situacija	Ispodprosječna	142 (13,4%)
	Prosječna	523 (49,2%)
	Iznadprosječna	398 (37,4%)
Broj braće i sestara	(Nemaju niti brata niti sestru)	110 (10,3%)
	Jedno	545 (51,3%)
	Dvoje	286 (26,9%)
	Troje i više	122 (11,5%)
Dob osobe u vrijeme smrti majke	(Majka još uvijek živa)	991 (93,2%)
	0-12 godina	8 (0,8%)
	12-20 godina	12 (1,1%)
	Više od 20 godina	52 (4,9%)
Dob osobe u vrijeme smrti oca	(Otac još uvijek živ)	879 (82,7%)
	0-12	23 (2,2%)
	12-20	31 (2,9%)
	Više od 20 godina	130 (12,2%)
Dob osobe u vrijeme razvoda roditelja	(Roditelji nisu niti bili u braku)	15 (1,4%)
	(Roditelji još uvijek u braku)	895 (84,2%)
	0-12	89 (8,4%)
	12-20	35 (3,3%)
	Više od 20 godina	29 (2,7%)

Na temelju vrijednosti aritmetičkih sredina i frekvencija može se zaključiti da su u istraživanju sudjelovale pretežito žene, mlađe i srednje životne dobi s prosječnom i iznadprosječnom materijalnom situacijom. Sudionici u većini slučajeva nisu jedino dijete u obitelji te imaju roditelje koji su u braku.

Tablica 2

Deskriptivni podaci ($N = 772$)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>A</i>	<i>S</i>
Dob	31.95	7.89	18	60	0.96	0.82
Emocionalna inteligencija	5.07	0.67	2.47	6.80	-0.48	0.23
Odnos s tatom – roditeljska podrška	2.56	0.88	1.00	4.00	-0.28	-0.61
Odnos s tatom – restriktivna kontrola	1.99	0.63	1.00	4.00	0.39	-0.40
Odnos s tatom – popustljivost	2.38	0.71	1.00	4.00	-0.12	-0.43
Odnos s mamom – roditeljska podrška	3.07	0.61	1.00	4.00	-0.80	0.34
Odnos s mamom – restriktivna kontrola	2.23	0.66	1.00	4.00	0.16	-0.61
Odnos s mamom – popustljivost	2.54	0.73	1.00	4.00	-0.07	-0.55
Ekstraverzija	3.52	0.84	1.00	5.00	-0.33	-0.15
Ugodnost	3.40	0.85	1.00	5.00	-0.42	-0.26
Savjesnost	3.70	0.84	1.00	5.00	-0.41	-0.22
Neuroticizam	2.96	0.96	1.00	5.00	0.08	-0.59
Otvorenost	3.50	1.07	1.00	5.00	-0.38	-0.67

Legenda: *A* = indeks asimetričnosti, *S* = indeks spljoštenosti.

Jedan od početnih koraka u obradi rezultata je utvrditi postoje li uvjeti za korištenje parametrijskih postupaka. Prije regresijske analize testiran je normalitet distribucija za sve kontinuirane varijable. Kao pokazatelj normalnosti distribucija koristili smo indeks spljoštenosti i asimetričnosti. Prema Ryu (2011) distribucije čiji su indeksi asimetričnosti i spljoštenosti u rasponu između -2 i +2 mogu se smatrati normalno distribuiranima. Prema navedenom kriteriju, sve varijable u ovom istraživanju su normalno distribuirane te će se stoga pristupiti planiranim parametrijskim statističkim postupcima.

Interkorelacije ispitivanih varijabli

Kako bismo odgovorili na postavljene istraživačke probleme te provjerili postavljene hipoteze istraživanja prvo je bilo potrebno provjeriti korelacije među varijablama pomoću Pearsonovog koeficijenta korelacije. U Prilogu A nalazi se Tablica P1 u kojoj su prikazane međusobne korelacije mjerenih varijabli. Osvrćući se na sociodemografske podatke, jedino je varijabla procijenjene materijalne situacije ostvarila statistički značajnu pozitivnu povezanost s osobinom emocionalne inteligencije. Dob sudionika te broj braće i sestara nisu statistički značajno povezani s mjerom osobine emocionalne inteligencije.

Kada se u obzir uzmu mjere odnosa s roditeljima, roditeljska podrška oca i roditeljska podrška majke su statistički značajno i pozitivno povezane s osobinom emocionalne inteligencije, dok su mjere restriktivne kontrole oba roditelja statistički značajno negativno povezane s mjerom osobine emocionalne inteligencije. Mjere popustljivosti oba roditelja nisu statistički značajno povezane s mjerom emocionalne inteligencije.

Svih pet osobina ličnosti statistički značajno su povezane s mjerom osobine emocionalne inteligencije. Neuroticizam je negativno povezan s mjerom osobine emocionalne inteligencije te je to ujedno i najveći koeficijent korelacije, dok su ostali faktori ličnosti pozitivno povezani s mjerom emocionalne inteligencije. Također, svih pet osobina ličnosti povezano je s mjerama roditeljske podrške majke i oca.

U terminima Cohenovih veličina učinaka interkorelacije sociodemografskih varijabli su male, dok su interkorelacije roditeljskih mjera te interkorelacije svih pet osobina ličnosti male do umjerene. Nadalje, korelacije između skupina varijabli uglavnom su male do umjerene.

Također, provedeni su nezavisni *t*-testovi kako bi se provjerilo razlikuju li se sudionici kojima su očevi/majke preminuli od onih kojima nisu, prema samoprocjeni osobine emocionalne inteligencije. Uz to, testirana je i razlika između sudionika koji imaju braću i/ili sestre i onih koji nemaju te između sudionika kojima su roditelji

razvedeni i onih kojima nisu, također, prema mjeri samoprocjene osobine emocionalne inteligencije. Nije pronađena niti jedna statistički značajna razlika.¹

Predikcija emocionalne inteligencije na temelju osobina ličnosti i obiteljskih odnosa

S ciljem utvrđivanja doprinosa rezultata samoprocjena sudionika o odnosu s roditeljima te samoprocjene vlastitih osobina ličnosti u objašnjenju varijance osobine emocionalne inteligencije odmjerene također samoprocjenom provedena je multipla regresijska analiza.

Na temelju međusobnih korelacija ispitanih varijabli u Tablici P1 odabrane su varijable koje su uključene u multiplu regresijsku analizu. Budući da je cilj što bolja predikcija osobine emocionalne inteligencije, u model prediktora odabrane su one varijable koje su statistički značajno povezane s mjerom osobine emocionalne inteligencije. Od varijabli odnosa s roditeljima, u analizu su uključene roditeljska podrška oca i restriktivna kontrola oca te roditeljska podrška i restriktivna kontrola majke. Također, u analizu je uključeno i svih pet osobina ličnosti. U Tablici 3 nalaze se rezultati multiple regresijske analize.

Odabrane varijable objašnjavaju 50% ukupne varijance osobine emocionalne inteligencije. Pri tome su roditeljska podrška majke, ekstraverzija, savjesnost, neuroticizam i otvorenost ka iskustvu ostvarili statistički značajan samostalan doprinos u objašnjenju kriterijske varijable. Varijable roditeljske podrške oca, restriktivna kontrola oca, restriktivna kontrola majke te dimenzija ugodnosti nisu ostvarile statistički značajan samostalni doprinos u objašnjenju osobine emocionalne inteligencije. Samo se osobina neuroticizma pokazala kao statistički značajan negativan prediktor. Rezultati pokazuju da sudionici koji procjenjuju da su imali veću podršku majke kroz period odrastanja kao i sudionici koji postižu više rezultate na dimenzijama ekstraverzije, savjesnosti i otvorenosti, a niži rezultat na dimenziji neuroticizma, postižu i viši rezultat na mjeri osobine emocionalne inteligencije.²

¹ Prilikom provedbe ovih analiza važno je napomenuti kako broj sudionika po skupinama nije bio ujednačen pa je interpretacije potrebno uzeti s oprezom.

² Kao dodatnu analizu izračunali smo Pearsonove koeficijente korelacije za sve subskele odnosa s roditeljima (toplina, autonomija, roditeljsko znanje, induktivno rezoniranje, intruzivnost i kažnjavanje) s osobinom emocionalne inteligencije koji se nalaze u Prilogu B u Tablici P2.

Tablica 3

Predikcija osobine emocionalne inteligencije ($N = 772$) na temelju multiple regresijske analize

	Osobina emocionalne inteligencije
	β
Roditeljska podrška oca	.05
Restriktivna kontrola oca	-.01
Roditeljska podrška majke	.10**
Restriktivna kontrola majke	.03
Ekstraverzija	.29**
Ugodnost	.06
Savjesnost	.20**
Neuroticizam	-.45**
Otvorenost ka iskustvu	.14**
R^2 (R^2_{kor})	.50 (.49)**
F	64.83
p	.001

Legenda: β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta; R^2 = ukupni doprinos objašnjenjnoj varijanci; R^2_{kor} = korigirani ukupni doprinos objašnjenjnoj varijanci; F = vrijednost ukupnog F -omjera; *- $p < .05$, ** - $p < .01$

S obzirom da se osobina ugodnosti i dimenzija roditeljske podrške oca nisu pokazale kao statistički značajni pozitivni prediktori, te se dimenzije restriktivne kontrole oca i majke nisu pokazale kao statistički značajni negativni prediktori osobine emocionalne inteligencije, naše početne hipoteze istraživanja ipak nisu u potpunosti potvrđene.³

³ Provedene su i dodatne analize, pri čemu model koji uključuje varijablu materijalne situacije objašnjava ukupno $R^2 = 51\%$ ($F = 59.93$, $p = .001$), a dodana varijabla značajan je prediktor ($\beta = .09$). Provedena je i dodatna hijerarhijska regresijska analiza u kojoj su prvi blok činile sociodemografske varijable – spol, dob i mat. situacija, drugi blok osobine ličnosti i treći blok varijable odnosa s roditeljima. Svaki korak je statistički značajan te je postotak dodatne objašnjene varijance redom $R1^2 = 1,3\%$, $R2^2 = 48,4\%$, a $R3^2 = 1,3\%$).

RASPRAVA

Brojne teorije primijenjene psihologije usmjeravaju se na značenje odnosa s roditeljima za razvoj pojedinca. Prema Kuterovac Jagodić i Keresteš (1997) obitelj je od središnje važnosti kao najraniji i kontinuirani izvor socijalnog kontakta za dijete. Obitelj je složen proces članova obitelji koji utječu jedni na druge te takva interakcija i emocionalni odnos djece i roditelja oblikuje djetetova očekivanja i ponašanja u daljnjim društvenim odnosima. Za očekivati je kako stalnom i kontinuiranom komunikacijom bez obzira kakva ona bila, roditelji utječu na svoju djecu. Djeca se kroz tu komunikaciju razvijaju te ih to na neki način i definira. Odnos s roditeljima utječe na psihološki, kognitivni, bihevioralni i emocionalni razvoj djeteta. Sukladno tome, prema Chandran i Nair (2015) roditeljstvo pruža snažnu osnovu za promicanje dječjeg emocionalnog blagostanja. Kada su obiteljski odnosi dobri, to se odražava na emocionalne i socijalne sposobnosti pojedinca (McKie i Callan, 2011). Uz interakciju između roditelja i djece, i način na koji se roditelji nose s vlastitim osjećajima ima važan utjecaj na emocionalnu regulaciju i razvoj njihove djece. Stoga je svrha ovoga istraživanja bila ispitati određene aspekte emocionalnog doživljavanja osobe i njenih (prošlih) obiteljskih odnosa. Točnije, ispitati doprinose li određene dimenzije kvalitete odnosa s majkom, kvalitete odnosa s ocem te osobine ličnosti odraslih muškaraca i žena u objašnjenju osobine emocionalne inteligencije. Također, provjerili smo i neke sociodemografske karakteristike pojedinaca i njihovu povezanost s osobinom emocionalne inteligencije.

Naše istraživanje je pokazalo da regresijski model odnosa s roditeljima i osobina ličnosti pojedinca statistički značajno doprinosi objašnjenju osobine emocionalne inteligencije. Prema rezultatima, osvrćući se samo na dimenzije odnosa s roditeljima, možemo reći da se odnos s majkom, točnije dimenzija roditeljske podrške majke, pokazala kao jedini statistički značajan prediktor osobine emocionalne inteligencije. Takav nalaz, naravno, ne isključuje važnost drugih dimenzija odnosa, kako s majkom, tako i s ocem. Nadalje, od pet dimenzija osobina ličnosti samo se dimenzija ugodnosti nije pokazala kao statistički značajan prediktor kriterija emocionalne inteligencije promatrane kao osobine ličnosti, što nije u skladu s našom početnom hipotezom.

Upravo to je u skladu s dosadašnjim istraživanjima kako je percipirano roditeljstvo, koje se sastoji od dimenzija uključenosti, autonomije, podrške i topline, pozitivno povezano s emocionalnom inteligencijom i njezinim komponentama,

uključujući procjenu emocija, korištenje emocija i regulaciju emocija (Asghari i Besharat, 2011; Barber i sur., 2005; Ryan i sur., 2006). Rezultati navedenih istraživanja naznačili su da prvenstveno dimenzija percipirane topline majke, a zatim percipirana podrška majke, može predvidjeti emocionalnu inteligenciju i sve njezine sastavnice (posebno regulaciju emocija), dok se u našem istraživanju dimenzija percipirane roditeljske podrške majke (koja uključuje subskalu percipirane topline majke) također pokazala kao najsnažniji pozitivni prediktor osobine emocionalne inteligencije. Prediktori restriktivne kontrole oca i majke nisu se pokazali kao statistički značajni prediktori te time nismo potvrdili dio naše početne hipoteze. Ovakav nalaz u skladu je s nekim od prethodnih istraživanja koja nisu pružila podršku zaključku da su nadzor i kontrola roditelja najvažniji prediktori emocionalne inteligencije i regulacije emocija (Asghari i Besharat, 2011).

Prema Asghari i Besharat (2011) dijete treba prvo dobiti i osjećati toplinu od strane roditelja. Kako se dijete razvija, a adolescencija počinje, ti topli odnosi se dopunjavaju pružanjem djetetu dopuštenja za autonomiju kako bi došlo do jačanja samopouzdanja, samoinicijacije, samoregulacije i doživljavanja emocionalnog integriteta. Ne treba odbacivati i važnost roditeljske psihološke kontrole koja također na neki način predviđa osobinu emocionalne inteligencije, koja uzajamno utječe na ponašanje djeteta (Gugliandolo i sur., 2015). Također, u istraživanju Bhatia (2012) dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost emocionalne inteligencije djeteta i percipiranog roditeljskog prihvaćanja te statistički značajna negativna povezanost između emocionalne inteligencije i percipiranog roditeljskog izbjegavanja. Povezanost nije pronađena s varijablom percipirane roditeljske koncentracije i orijentiranosti na dijete što možemo djelomično poistovjetiti s dimenzijom popustljivosti u našem istraživanju. Dimenzije popustljivosti majke i oca nisu niti bile uključene u prediktorski model iz razloga što je Pearsonov koeficijent korelacije pokazao kako ne postoji povezanost dimenzija popustljivosti s osobinom emocionalne inteligencije. Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) popustljivi stil roditeljstva određen je slabom kontrolom i niskim zahtjevima uz pružanje topline i podrške djetetu. Roditelji, ne postavljajući granice, daju djetetu puno slobode što kod djeteta stvara osjećaj nesigurnosti te potiče impulzivno ponašanje uz slabu samokontrolu. Također, roditelji modeliraju ponašanja koja djeca usvajaju tako da dijete osim što uči kako pokazati ljubav i dati podršku, uči i kako

„manipulirati kada nešto nije po njegovoj volji“ te kako je u redu koristiti neprimjerene metode komunikacije, poput vikanja i prijetnji (roditelj često gubi strpljenje te izražava ljutnju i bijes kada ga dijete odbija poslušati). U popustljivom stilu roditeljstva nedostaje izravne, iskrene i asertivne komunikacije u izgradnji odnosa s djetetom stoga popustljivi roditelji odgajaju samopouzdanu i otvorenu djecu koja će zbog nedostatka roditeljske kontrole kršiti ili ignorirati pravila.

Ako roditelji imaju svijest o reguliranju svojih osjećaja (Gottman, 2001), mogu postati odgovarajući obrazac i referenca za dijete. Kada roditelj izražava relevantnu reakciju i emocionalni odgovor na ponašanje pred djetetom, može koristiti priliku za razgovor o emocijama. Takav način ponašanja će doprinijeti djetetovoj sposobnosti emocionalne regulacije i emocionalne svjesnosti u budućnosti.

Da obiteljsko okruženje ima utjecaja na dječju emocionalnu osnovu dokazali su i Alegre, (2012), Bhatia (2012), Chandran i Nair (2015) i Ozbaci (2006). Utjecaj je promatran u emocionalnim i socijalnim kompetencijama. Chandran i Nair (2015) navode kako su obiteljska prilagodljivost (fleksibilnost) i kohezija (povezanost) učinkoviti za razvijanje bolje osobine emocionalne inteligencije u mlađoj dobi. S druge strane, loša prilagodljivost i nepovezanost obitelji oslabljuju osobinu emocionalne inteligencije pojedinca. Nadalje, količina vremena kojeg majke provode s djecom i kvaliteta njihovih interakcija važni su čimbenici u formiranju dječje osobine emocionalne inteligencije. Istraživači su pokazali da su djeca čije su majke više vremena provodile s njima u zajedničkim aktivnostima imala manje emocionalnih problema i problema u ponašanju (Galboda-Liyanage i sur., 2003), a u školi su postizala veća akademska postignuća. Što više zajedničkih aktivnosti i zajedničkog vremena, predstavlja temelj i za bolje roditeljstvo. Također, osobe koje imaju jake emocionalne odnose s majkom, imaju najbolju sposobnost kontrole emocija. Danas još uvijek većinom živimo u vremenu gdje majke provode više vremena s djecom nego očevi (u prošlosti je ta razlika bila još izraženija) tako da je i to potencijalni razlog za ovakve nalaze gdje percipirana roditeljska podrška majke bolje predviđa osobinu emocionalne inteligencije od percipirane podrške oca. Objašnjenje takvih nalaza može biti dvojako. Moguće je da su zbog široko rasprostranjenog stereotipa o majci kao toploj, ljubaznoj, nježnoj, punoj ljubavi i uvijek dostupnoj osobi, naši sudionici bili pristrani u svojim procjenama majki. Također, majke više i češće komuniciraju i razgovaraju o osjećajima sa svojom djecom.

Uzimajući u obzir drugi dio naše hipoteze, dobivena je statistički značajna povezanost svih osobina ličnosti s emocionalnom inteligencijom, osim ugodnosti. Početna hipoteza time nije potvrđena. Statistički značajni pozitivni prediktori osobine emocionalne inteligencije su ekstraverzija, savjesnost i otvorenost, a negativni prediktor neuroticizam. Ekstravertirane osobe su pričljive, asertivne, energične, entuzijastične, optimistične i imaju tendenciju proživljavati više ugodnih emocija. Istovremeno, i emocionalno inteligentne osobe su aktivne u društvu, imaju razvijene socijalne i interpersonalne vještine te se pretpostavlja da su i sposobne prepoznati, razumjeti i kontrolirati vlastite i tuđe emocije što je u podlozi povezanosti osobine ekstraverzije i emocionalne inteligencije. Savjesni ljudi su produktivni, pouzdani i odgovorni. Iako prema McCrae (2000) ne postoje razlozi zbog kojih možemo očekivati povezanost emocionalne inteligencije i savjesnosti jer pažljivost, pouzdanost i ustrajnost pojedinca u osobini savjesnosti nemaju konceptualne sličnosti sa suočavanjem s emocijama, većina istraživanja ipak pokazuje pozitivnu povezanost osobine savjesnosti i emocionalne inteligencije (Petrides i Furnham, 2001; Avsec i sur., 2009). Nadalje, osobe koje su visoko na dimenziji neuroticizma su anksiozne, hostile, napete i emocionalno nestabilne. Kao što smo već naveli, emocionalno inteligentne osobe su svjesne svojih i tuđih emocija te osim što ih interpretiraju i reguliraju, imaju sposobnost i pretvoriti neugodne emocije u manje intenzivne ili čak ugodne, na način da mijenjaju vlastitu percepciju situacije što osobe visoko na neuroticizmu uglavnom nisu sposobne. Pretpostavlja se da osobe visoko na neuroticizmu imaju i nižu emocionalnu inteligenciju jer imaju tendenciju ka negativnim raspoloženjima i ne znaju efikasno regulirati vlastite emocije, što je naše istraživanje i potvrdilo. Osobe otvorene ka iskustvu su originalne, pronicljive, otvorenog uma, širokih vidika te sposobne koristiti vlastite emocije kao izvore informacija prilikom odlučivanja što je svakako odlika i osobe s višom emocionalnom inteligencijom.

Chen i Lai (2015) dobili su nalaz kako je i ugodnost pozitivan prediktor osobine emocionalne inteligencije, no naše istraživanje to nije potvrdilo. Osobe koje su visoko na dimenziji ugodnosti su drage, altruistične, tople, opraštajuće i suosjećajne te je za očekivati da će imati i višu emocionalnu inteligenciju. Navedeno se zaključuje zbog činjenice da su osobe koje su visoko na dimenziji ugodnosti optimistične, ulažu u interpersonalne odnose te samim time su sposobne percipirati, izražavati i uspješno regulirati emocije. Moguće objašnjenje ovog neočekivanog nalaza eventualno se može

potražiti u vrlo kratkoj upitničkoj mjeri ličnosti kojom ugodnost nije dovoljno široko operacionalizirana.

Prema Avsec i suradnicima (2009) osobine ličnosti Pet-faktorskog modela objašnjavaju oko 32% ukupne varijance osobine emocionalne inteligencije, a najveća povezanost osobine emocionalne inteligencije ostvarena je s osobinom savjesnosti, dok je u istraživanju Chen i Lai (2015) povezanost otvorenosti ka iskustvu i osobine emocionalne inteligencije bila najveća. U našem istraživanju nismo potvrdili takve nalaze. Točnije, najveću korelaciju s emocionalnom inteligencijom ima dimenzija neuroticizma što se poklapa s rezultatima istraživanja Petridesa i suradnika (2010).

Na teorijskoj razini, ovo otkriće može dovesti do boljeg razumijevanja uloge roditeljstva i djetetove percepcije kao utjecajnih faktora u nastajanju poteškoća reguliranja vlastitih osjećaja ili poteškoća u razvoju emocionalne inteligencije i zdravih odnosa s drugima. Također, može i potencijalno dovesti do pojedinčevog boljeg razumijevanja sebe i drugih kroz povećanje broja zajedničkih aktivnosti u obiteljskom okruženju te boljom i češćom komunikacijom s roditeljima. Nadalje, istraživanje može potaknuti na važnost uključivanja osobina ličnosti u razne znanstvene modele emocionalne inteligencije jer, kako u našem tako i u prethodnim istraživanjima, visoko koreliraju s emocionalnom inteligencijom operacionaliziranom kao osobinom.

Praktične implikacije

Praktično, rezultati ovog istraživanja mogu koristiti roditeljima, djeci i učiteljima pri planiranju programa rada. Implikacije uključuju redovitu organizaciju radionica u vrtićima i osnovnim školama, kako za djecu, tako i za roditelje (i majku i oca), s ciljem poboljšavanja međusobne komunikacije (samim time i odnosa), regulacije vlastitih emocija i svijesti o emocijama. Također, potrebno je na svakodnevnoj razini (u školi, kod kuće) naglašavati važnost razgovora o emocijama i roditelja i djece međusobno. Uloga odgajatelja može uključivati naglašavanje važnosti zajedničkih obiteljskih aktivnosti kako bi se djeca osjećala prihvaćenima od strane roditelja i kako bi više vremena aktivno provodili zajedno. Zajedničke aktivnosti roditelja i djeteta prilike su kada se roditelj i dijete bave istim poslom ili igrom (npr. rade zagonetke, smišljaju igre, pjevaju). U tim interakcijama roditelji i djeca odnose se skladnije, roditelji su na raspolaganju svojoj

djeci, otvoreni za razgovor i općenito topli. Djeca percipiraju da ih njihovi roditelji prihvaćaju, a i roditelji i dijete uživaju u zajedničkom druženju (Galboda-Liyanage i sur., 2003). Dva mehanizma mogu objasniti ovu vezu. Prvo, u interakciji sa svojom djecom, roditelji oblikuju regulaciju osjećaja, i tako djeca uče regulirati svoje emocije promatrajući kako roditelji reguliraju svoje. Drugo, roditelji mogu ojačati dječje pokušaje reguliranja vlastitih osjećaja i na taj način poboljšati strategije samoregulacije djece. S druge strane, slučajevi dijeljenja fizičkog prostora između roditelja i djeteta bez stvarne interakcije ili uz minimalnu interakciju, na primjer kada zajedno gledaju televiziju ili kada se bave paralelnim aktivnostima (npr. roditelj i dijete u istoj sobi, ali roditelj čita novine, dok se dijete igra) ne proizvode istu vrstu odnosa te bi stoga trebali imati manje pozitivan učinak.

Zbog važnosti uloge koju roditelji imaju u razvoju emocionalne inteligencije članova obitelji, tj. djece (Ozbaci, 2006), moglo bi se zaključiti da ako roditelji s niskom emocionalnom inteligencijom pohađaju programe poboljšanja emocionalnog razumijevanja, kontrole emocija te emocionalne inteligencije, bolji rezultati mogu se dobiti osim kod njih i kod djece te u cjelokupnom obiteljskom funkcioniranju. Prema Ozbaci (2006) svijest roditelja igra ključnu ulogu stoga je važno razmotriti davanje prednosti podizanju svijesti kod roditelja i savjetovanje o važnosti obiteljske prilagodljivosti i povezanosti te o važnosti dječje emocionalne dobrobiti. Jedan od potencijalnih načina može biti pružanje usluga savjetnika za obitelji i/ili redovite posjete obiteljima. Cilj posjeta bi bio pomoć i savjetovanje djece i roditelja, odnosno savjetovanje u svrhu podizanja svijesti i poboljšavanja obiteljskih odnosa, uz prethodni dogovor s roditeljima .

Praktične implikacije koje se baziraju na korelaciji osobina ličnosti i emocionalne inteligencije se uglavnom odnose na educiranje i na podizanje svijesti osobe o vlastitim osobinama. Smatramo da je važno, ponovno u okviru radionica, školskog programa, savjetovanja itd. educirati ljude o pomicanju, ali i zadržavanju vlastitih granica (npr. da se i introvert ponekad namjerno izlaže većem broju ljudi uz mogućnost da se odmakne ako vidi da mu je previše ili da je preplavljen). Potencijalno je moguće mijenjati određene obrasce ponašanja karakteristične za pojedinu osobinu ličnosti (npr. osoba visoko na neuroticizmu zbog pretjeranog doživljavanja stresa i anksioznosti može naučiti kako se lakše nositi sa stresom i koje strategije koristiti, osobu koja nije empatična može se

izlagati realnim, svakodnevnim situacijama koje proživljava „na vlastitoj koži“ u svrhu potencijalnog povećanja empatije za druge ljude, itd.) što može posredno utjecati i na emocionalnu inteligenciju. Također, ljude se može učiti i da ponekad treba promijeniti vlastitu percepciju i sagledati situacije iz više različitih perspektiva.

Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

Pri generaliziranju nalaza, treba uzeti u obzir ograničenja istraživanja kao što je način prikupljanja sudionika. Podaci su prikupljeni online upitnikom objavljenim po različitim Facebook grupama i profilima čime dobivamo vrlo selekcioniran i pristran uzorak. Također, sudionici su pretežno žene. Ovako definiran uzorak vrlo je sužen u odnosu na cijelu populaciju te je i mogućnost generalizacije rezultata ovog istraživanja ograničena. Nadalje, problematična je i metoda prikupljanja podataka putem društvene mreže Facebooka. Kao u većini online istraživanja, vrlo vjerojatno su i u našem češće sudjelovale visokoobrazovane osobe višeg materijalnog statusa. Svi podaci prikupljeni su samoprocjenama, stoga se dio dobivenih povezanosti može pripisati i varijanci metode.

Potencijalni nedostatak istraživanja može biti i retrospektivno prikupljanje podataka. Uputa za Upitnik roditeljskog ponašanja glasila je: “Molim Vas da se pažljivo i što točnije prisjetite razdoblja odrastanja te da odgovorite na sljedeće tvrdnje.“. Prema Sternbergu (2004) pamćenje nam omogućuje zadržavanje i pronalaženje informacija iz našeg iskustva koje koristimo u sadašnjosti. No, s protokom vremena dolazi do osipanja tragova pamćenja i do potpunog ili djelomičnog zaboravljanja (Zarevski, 2007) što može negativno utjecati na rezultate ovoga istraživanja i na samu valjanost podataka jer su naši sudionici odrasle osobe te je kod nekih prošlo više desetljeća od perioda djetinjstva. Također, postoji mogućnost da je osoba određene informacije i namjerno zaboravila, točnije potisnula. Potiskivanje ili represija najčešće se odnosi na neugodne sadržaje iz svijesti koje većinom ne volimo ponavljati (Zarevski, 2007). Suprotno od toga su pozitivni sadržaji koje volimo ponavljati i pričati drugima te stoga njih i rjeđe zaboravljamo. U sjećanju ljudi se obično zadržavaju lijepe uspomene, a neugodne se zaboravljaju ili se njihova neugodnost s vremenom umanjuje. Sudionici našeg istraživanja su odrasle osobe koje su potencijalno prošle kroz sve opisane promjene te njihovo pamćenje na djetinjstvo može biti iskrivljeno što dovodi do toga da ne možemo

znati jesu li dobiveni podaci u istraživanju realni. Promatrano iz te perspektive, bilo bi bolje da su naši sudionici bili djeca i adolescenti, a ne populacija odraslih. No, prednost odraslih ljudi nad djecom može biti ta što djeca ne mogu dati sve odgovore upitničkom metodom čime je ovakvo istraživanje otežano (neki više funkcioniraju na temelju crteža ili verbalno). Također, pamćenje nekog iskustva naspram činjenice za dijete će možda biti lakše, no često je iskrivljeno jer se djeca nerijetko vode nekognitivnim aspektima (Wood, 1995). Nadalje, uključivanje adolescenata u istraživanje bi bila prednost u pogledu pamćenja jer su oni nedavno proživjeli ili trenutno proživljavaju određena iskustva s roditeljima (koja upitnik ispituje), no u tome se može pronaći i potencijalni nedostatak ako u obzir uzmemo „problematično“ razdoblje adolescencije. Razdoblje adolescencije karakteriziraju velike promjene među kojima je i odnos s roditeljima. Roditelji postaju realne osobe s vrlinama i manama te se javlja i određeni bunt prema njima u čijoj je podlozi potreba za osamostaljivanjem (Brković, 1996). Upravo zbog toga bi mogli očekivati i određeni negativizam i kritički stav adolescenta u procjeni roditelja te samim time, zbog nerealne procjene, dobili bi i potencijalno iskrivljene rezultate.

Može se pretpostaviti da obitelji s boljim socioekonomskim stanjem imaju mogućnost svojoj djeci priuštiti više materijalnog sadržaja za razvoj (igračke, slikovnice, knjige, školski pribor). U empirijskom istraživanju Nasira (2011) utvrđena je pozitivna korelacija između razine emocionalne inteligencije djeteta i financijske dobrobiti njegove obitelji. Budući da su rezultati nejednoznačni, bilo bi dobro u budućim istraživanjima sagledati druge čimbenike i potencijalne prediktore emocionalne inteligencije operacionalizirane kao osobine. Također, u rijetkim istraživanjima provjeravala se i važnost broja braće i sestara na emocionalnu inteligenciju. U našem istraživanju Pearsonovi koeficijenti korelacije pokazali su da nema povezanosti između broja braće i sestara i samoprocjene osobine emocionalne inteligencije što se poklapa s rezultatima istraživanja Lekavicienea i Antiniene (2016) u kojem nije potvrđena važnost broja braće i sestara za razvoj emocionalne inteligencije. Buduća istraživanja mogla bi uključiti i varijablu broja/važnosti braće i sestara.

U istraživanju Bhatia (2012) žene su procijenile kako su više i bolje povezane s roditeljima i obitelji nego što su to procijenili muškarci. Povezanost djeteta i roditelja je viša u obiteljima višeg ekonomskog statusa i u obiteljima u kojima su roditelji visoko obrazovane osobe. Sukladno tome, buduća istraživanja mogla bi uzeti u obzir više

unutarnjih psiholoških varijabli poput različitih osobina ličnosti i vanjske čimbenike kao što su socioekonomska situacija osobe, obrazovanje osobe i njenih roditelja, broj djece u obitelji (veličina obitelji), dob sudionika i slično. Također, predlaže se analizirati razliku između žena i muškaraca s obzirom na procjenu obiteljskih odnosa i njihovu povezanost sa samoprocjenom osobine emocionalne inteligencije. Istraživanje Ricea i suradnika (1997) upućuje na potrebu zasebnog promatranja interakcije adolescenata i s majkom i s ocem. Uočeno je kako se intenzitet i kvaliteta odnosa kćerki i sinova s majkom i s ocem razlikuje, pa tako i utjecaji majke i oca na razvoj djeteta ne moraju biti jednaki. Stoga bi buduća istraživanja trebala uzeti u obzir usporedbu odnosa majka-dijete i odnosa otac-dijete što ovo istraživanje, nažalost, ne obuhvaća.

Nastas i Sala (2012) potvrdile su da je hladna komunikacija u obitelji negativno povezana s razinom emocionalne inteligencije djeteta te da roditelji s višom emocionalnom inteligencijom imaju mogućnost razviti topliju obiteljsku klimu što posljedično onda ima utjecaj na razvoj djece. Nadalje, bitno je naglasiti da su u mnogim istraživanjima, pa tako i u našem, neke korelacije, ipak, nepotvrđene. Također, niti važnost različitih obiteljskih faktora još uvijek nemaju jednoznačne rezultate, zbog čega je važno nastaviti ovakva istraživanja te ispitivati koji to točno socijalni i psihološki obiteljski faktori igraju najveću ulogu kod razvoja djece te samim tim i kod razvoja osobine emocionalne inteligencije. Dobiveni rezultati tada bi se mogli više primjenjivati u praksi s ciljem poboljšanja različitih aspekata kvalitete odnosa s roditeljima te posljedično i s boljim razvojem emocionalne inteligencije djece i ljudi što je praktična implikacija i našeg istraživanja.

Uzimajući u obzir sve navedeno, važno je rezultate istraživanja ipak uzimati s određenim oprezom te je važan nastavak istraživanja sličnih tema i repliciranje nalaza.

ZAKLJUČAK

Ovo istraživanje bavilo se ispitivanjem odnosa osobine emocionalne inteligencije, kvalitete obiteljskih odnosa i osobina ličnosti na uzorku odraslih žena i muškaraca.

Rezultati pokazuju da model prediktora statistički značajno doprinosi objašnjenju varijance kriterija emocionalne inteligencije kao osobine ličnosti na uzorku odraslih žena

i muškaraca i to tako da višu emocionalnu inteligenciju imaju osobe koje su visoko na dimenzijama ekstraverzije, savjesnosti i otvorenosti ka iskustvu te nisko na dimenziji neuroticizma. Također, višu emocionalnu inteligenciju imaju i osobe koje su u djetinjstvu imale veću podršku majke. Percipirana podrška oca, restriktivna kontrola majke i oca te dimenzija ugodnosti ne doprinose objašnjenju varijance osobine emocionalne inteligencije.

LITERATURA

- Adler, A. (1929). *The practice and theory of individual psychology*. Routledge & K. Paul.
- Alegre, A. (2012). The relation between the time mothers and children spent together and the children's trait emotional intelligence. U *Child & Youth Care Forum* (str. 493-508). Springer US. <https://doi.org/10.1007/s10566-012-9180-z>
- Andi, H. K. (2012). Relationships between emotional intelligence and 'The Big Five In Youths'. *Malaysian Journal of Youth Studies*, 7, 125-135.
- Arvey, R. D., Bouchard, T. J., Segal, N. L. i Abraham, L. M. (1989). Job satisfaction: Environmental and genetic components. *Journal of Applied Psychology*, 74(2), 187. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.74.2.187>
- Asghari, M. S. i Besharat, M. A. (2011). The relation of perceived parenting with emotional intelligence. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 30, 231–235. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.046>
- Ashforth, B. E. i Humphrey, R. H. (1995). Emotion in the workplace: A reappraisal. *Human relations*, 48(2), 97-125. <https://doi.org/10.1177/001872679504800201>
- Avsec, A., Takšić, V. i Mohorić, T. (2009). The relationship of trait emotional intelligence with the big five in croatian and slovene university student samples. *Psihološka obzorja*, 18(3), 99-110.
- Barber, B. K., Stolz, H. E., Olsen, J. A., Collins, W. A. i Burchinal, M. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the society for research in child development*, 147. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5834.2005.00365.x>
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child development*, 67(6), 3296-3319. <https://doi.org/10.2307/1131780>
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13-25.

- Benet-Martínez, V. i John, O. P. (1998). Los Cinco Grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait-multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of personality and social psychology*, 75(3), 729. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.3.729>
- Bhatia, G. (2012). A study of family relationship in relation to emotional intelligence of the students of secondary level. *International journal of scientific and research publications*, 2(12), 1-5.
- Brackett, M. A., Warner, R. M. i Bosco, J. S. (2005). Emotional intelligence and relationship quality among couples. *Personal relationships*, 12(2), 197-212. <https://doi.org/10.1111/j.1350-4126.2005.00111.x>
- Brackett, M. A. i Salovey, P. (2006). Measuring emotional intelligence with the Mayer-Salovey-Caruso emotional intelligence test (MSCEIT). *Psicothema*, 18, 34-41.
- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj – emocionalni i socijalni razvoj*. Naklada Slap.
- Brković, A. D. (1996). *Razvojna psihologija*. Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju.
- Calkins, S. D., Smith, C. L., Gill, K. L. i Johnson, M. C. (1998). Maternal Interactive Style across Contexts: Relations to Emotional, Behavioral and Physiological Regulation during Toddlerhood. *Social Development*, 7(3), 350-369. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00072>
- Chandran, A. i Nair, B. P. (2015). Family climate as a predictor of emotional intelligence in adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 41(1), 167.
- Chen, Y. T. i Lai, C. S. (2015). Personality traits, emotional intelligence and academic achievements of university students. *American Journal of Applied Psychology*, 4(3-1), 39-44. <https://doi.org/10.11648/j.ajap.s.2015040301.17>
- Cooper, A. i Petrides, K. V. (2010). A psychometric analysis of the Trait Emotional Intelligence Questionnaire-Short Form (TEIQue-SF) using Item Response Theory. *Journal of Personality Assessment*, 92, 449-457. <https://doi.org/10.1080/00223891.2010.497426>

- Costa, P. T. i McCrae, R. R. (1985). *The NEO personality inventory*. FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P. T., McCrae, R. R. i Zonderman, A. B. (1987). Environmental and dispositional influences on well-being: Longitudinal follow-up of an American national sample. *British journal of Psychology*, 78(3), 299-306. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.1987.tb02248.x>
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Golden Marketing - Tehnička knjiga.
- Darling, N. i Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological bulletin*, 113(3), 487. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Delale, E. A., Takšić, V. i Ivčević, Z. (2007). Gender Differences and Components of Parenting Style in Predicting Self-Perceived Emotional Intelligence. *Blue abstract book 7 international scientific conference «Research in Education and Rehabilitation Sciences»*, 168.
- Denham, S. A., Mitchell-Copeland, J., Standberg, K., Auerbach, S. i Blair, K. (1997). Parental Contributions to Preschoolers Emotional Competence: Direct and Indirect Effects. *Motivation and Emotion*, 21(1), 65-86. <https://doi.org/10.1023/A:1024426431247>
- Diener, E. i Diener, C. (1996). Most people are happy. *Psychological science*, 7(3), 181-185. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1996.tb00354.x>
- Dwairy, M. (2010). Introduction to Special Section on Cross-Cultural Research on Parenting and Psychological Adjustment of Children. *Journal of Child & Family Studies*, 19, 1-7. <https://doi.org/10.1007/s10826-009-9336-0>
- Extremera, N. i Fernández-Berrocal, P. (2006). Emotional intelligence as predictor of mental, social, and physical health in university students. *The Spanish journal of psychology*, 9(1), 45-51. <https://doi.org/10.1017/S1138741600005965>
- Eysenck, H. J. (1998). *Intelligence: A new look*. Transaction Publishers.

- Fauber, R., Forehand, R., Thomas, A. M. i Wierson, M. (1990). A mediational model of the impact of marital conflict on adolescent adjustment in intact and divorced families: The role of disrupted parenting. *Child development*, 61(4), 1112-1123. <https://doi.org/10.2307/1130879>
- Field, J. i Kolbert, J. (2006). Enhancing emotional intelligence in parents: The professional school counselor's role. *Emotionally intelligent school counseling*, 167-181.
- Fonte, B. A. (2009). *Relationship between parenting style, emotional intelligence and self esteem*. Neobjavljeni doktorski rad. Washington College.
- Galboda-Liyanage, K. C., Scott, S. i Prince, M. J. (2003). Time budgets of the mothers of pre-school children: An analysis of mother-child joint activities. *British journal of developmental psychology*, 21(2), 273-283. <https://doi.org/10.1348/026151003765264084>
- George, N., Shanbhag, D. N., George, M., Shaju, A. C., Johnson, R. C., Mathew, P. T. i Goud, R. (2017). A study of emotional intelligence and perceived parenting styles among adolescents in a rural area in Karnataka. *Journal of family medicine and primary care*, 6(4), 848. https://doi.org/10.4103/jfmprc.jfmprc_100_17
- Gottman, J. M. (2001). Meta-emotion, children's emotional intelligence, and buffering children from marital conflict. *Emotion, social relationships, and health*, 23-40. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195145410.003.0002>
- Gugliandolo, M. C., Costa, S., Cuzzocrea, F., Larcan, R. i Petrides, K. V. (2015). Trait emotional intelligence and behavioral problems among adolescents: A cross-informant design. *Personality and Individual Differences*, 74, 16-21. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.09.032>
- Harrod, N. R. i Scheer, S. D. (2005). An exploration of adolescent emotional intelligence in relation to demographic characteristics. *Adolescence*, 40(159), 503.
- Horney, K. (1945). *Our Inner Conflicts. A Constructive Theory of Neurosis*. WW Norton and Company.
- Jensen, A. R. (1998). *The g factor: The science of mental ability*. CT: Praeger.

- John, O. P. i Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. *Handbook of personality: Theory and research*, 2, 102-138.
- Katyal, A. i Awasthi, E. (2006). Effect of personal and family characteristics on emotional intelligence among adolescents. *Pakistan Journal of Social & Clinical Psychology*, 4(1-2), 1-20.
- Kaur, R. i Jaswal, S. (2005). Relationship between Strategic Emotional Intelligence and Family Climate of Punjabi Adolescents. *Anthropologist*, 7(4), 293-298. <https://doi.org/10.1080/09720073.2005.11890924>
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G. i Greblo, Z. (2012). Razvoj i validacija upitnika roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 15(1), 23-42.
- Keresteš, G. (2002). *Dječje agresivno i prosocijalno ponašanje u kontekstu rata*. Naklada Slap.
- Klarin, M. (2002). Dimenzije obiteljskih odnosa kao prediktori vršnjačkim odnosima djece školske dobi. *Društvena istraživanja*, 11(4-5), 805-822.
- Kulenović, A., Balenović, T. i Buško, V. (2000). Emotional analysis test: Attempt at designing an objective measure of a component of emotional intelligence. *Suvremena psihologija*, 3(1-2).
- Kuterovac Jagodić, G. i Keresteš, G. (1997). Perception of parental acceptance-rejection and some personality variables in young adults. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 6(4-5), 477-491.
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Naklada Slap.
- Lekaviciene, R. i Antiniene, D. (2016). High emotional intelligence: family psychosocial factors. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 217, 609 – 617. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.02.066>
- Mahasneh, A. M. M. (2013). Investigation relationship between emotional intelligence and personality traits among sample of Jordanian University students. *Cross-*

- Manuel, M.P. (2002). Parental Inducement of Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition, Personality*, 18(1), 3-23. <https://doi.org/10.2190/U2LJ-3B8U-M9MG-DMJG>
- Mayer, J. D., Salovey, P. i Caruso, D. R. (2008). Emotional intelligence: New ability or eclectic traits?. *American psychologist*, 63(6), 503. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.63.6.503>
- Mayer, J. D. i Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence. *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*, 3, 31.
- McCrae, R. R. i John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of personality*, 60(2), 175-215. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1992.tb00970.x>
- McCrae, R. R. (2000). Emotional intelligence from the perspective of the five-factor model of personality. *The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace*. Jossey-Bass, 263-276.
- McKie, L. i Callan, S. (2011). *Understanding families: A global introduction*. Sage. <https://doi.org/10.1002/psp.1767>
- Michel, J. S., Clark, M. A. i Jaramillo, D. (2011). The role of the Five Factor Model of personality in the perceptions of negative and positive forms of work–nonwork spillover: A meta-analytic review. *Journal of Vocational Behavior*, 79(1), 191-203. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.12.010>
- Mroczek, D. K. i Kolarz, C. M. (1998). The effect of age on positive and negative affect: a developmental perspective on happiness. *Journal of personality and social psychology*, 75(5), 1333–1349. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.5.1333>
- Nasir, M. (2011). *Correlation of emotional intelligence with demographic characteristics, academic achievement and cultural adjustment of the students of IIUI*. Neobjavljeni doktorski rad. International Islamic University Islamabad.

- Nastas, L. E. i Sala, K. (2012). Adolescents' emotional intelligence and parental styles. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 33, 478-482. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.01.167>
- Ozbaci, N. (2006). Emotional intelligence and family environment. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(9), 169-175.
- Palmer, B., Donaldson, C. i Stough, C. (2002). Emotional intelligence and life satisfaction. *Personality and individual differences*, 33(7), 1091-1100. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00215-X](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00215-X)
- Parker, J. D., Creque Sr, R. E., Barnhart, D. L., Harris, J. I., Majeski, S. A., Wood, L. M. i Hogan, M. J. (2004). Academic achievement in high school: does emotional intelligence matter?. *Personality and individual differences*, 37(7), 1321-1330. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.01.002>
- Petrides, K. V. (2009). Psychometric properties of the trait emotional intelligence questionnaire (TEIQue). *Assessing emotional intelligence* (str. 85-101). Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-0-387-88370-0_5
- Petrides, K. V. i Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality*, 15, 425-448. <https://doi.org/10.1002/per.416>
- Petrides, K. V., Mikolajczak, M., Mavroveli, S., Sanchez-Ruiz, M. J., Furnham, A. i Pérez-González, J. C. (2016). Developments in trait emotional intelligence research. *Emotion review*, 8(4), 335-341. <https://doi.org/10.1177/1754073916650493>
- Petrides, K. V., Pita, R. i Kokkinaki, F. (2007). The location of trait emotional intelligence in personality factor space. *British journal of psychology*, 98(2), 273-289. <https://doi.org/10.1348/000712606X120618>
- Petrides, K. V., Vernon, P. A., Schermer, J. A., Ligthart, L., Boomsma, D. I. i Veselka, L. (2010). Relationships between trait emotional intelligence and the Big Five in the Netherlands. *Personality and Individual differences*, 48(8), 906-910. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.02.019>

- Plomin, R., DeFries, J. C. i McClearn, G. E. (2008). *Behavioral genetics*. Macmillan.
- Popov, S. (2010). Relacije kognitivne emocionalne regulacije, osobina ličnosti i afektiviteta. *Primenjena psihologija*, 3(1), 59-76.
<https://doi.org/10.19090/pp.2010.1.59-76>
- Puente, C. P., Furlong, L. V., Gutierrez, J. L. G. i Hernandez, E. G. (2005). Coping strategies and hardy personality in palliative care patients. A preliminary study. *Clinica y Salud*, 16, 65-89.
- Rammstedt, B. i John, O. P. (2007). Measuring personality in one minute or less: A 10-item short version of the Big Five Inventory in English and German. *Journal of research in Personality*, 41(1), 203-212. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2006.02.001>
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Naklada Slap.
- Rice, K G., Cunningham, T. J. i Young, M. B. (1997): Attachment to parents, social competence, and emotional well-being: A comparison of black and white late adolescents. *Journal of Counseling Psychology*, 44, 89-101.
<https://doi.org/10.1037/0022-0167.44.1.89>
- Rogers, C. R. (1959). *A theory of therapy, personality, and interpersonal relationships: As developed in the client-centered framework* (str. 184-256). McGraw-Hill.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. i Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33(3), 299-334. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.299>
- Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *Current directions in psychological science*, 7(5), 157-161.
<https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10836851>
- Rohner, R. P. (1984). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection: Measurement of parental acceptance-rejection and its social-emotional consequences*. Center for the Study of Parental Acceptance and Rejection, University of Connecticut.

- Rohner, R. P, Berg, S. i Rohner, E.C. (1982). Data quality control in the standard cross-cultural sample: Cross-cultural codes. *Ethnology*, 21(4), 359-369. <https://doi.org/10.2307/3773766>
- Ryan, R. M., Rigby, C. S. i Przybylski, A. (2006). The motivational pull of video games: A self-determination theory approach. *Motivation and emotion*, 30(4), 344-360. <https://doi.org/10.1007/s11031-006-9051-8>
- Ryu, E. (2011). Effects of skewness and kurtosis on normal-theory based maximum likelihood test statistic in multilevel structural equation modeling. *Behavior research methods*, 43(4),1066-1074. <https://doi.org/10.3758/s13428-011-0115-7>
- Saarni, C. (1997). Emotional competence and self-regulation in childhood. *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (str. 35–69). Basic Books.
- Salovey, P., Bedell, B. T., Detweiler, J. B. i Mayer, J. D. (2000). Current directions in emotional intelligence research. *Handbook of emotions*, 2 (str. 504-520). Guilford Press.
- Sánchez-Ruiz, M. J., Hernández-Torrano, D., Pérez-González, J. C., Batey, M. i Petrides, K. V. (2011). The relationship between trait emotional intelligence and creativity across subject domains. *Motivation and Emotion*, 35(4), 461-473. <https://doi.org/10.1007/s11031-011-9227-8>
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Thorsteinsson, E. B., Bhullar, N. i Rooke, S. E. (2007). A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and individual differences*, 42(6), 921-933. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.09.003>
- Sillick, T. J. i Schutte, N. (2006). Emotional intelligence and self-esteem mediate between perceived early parental love and adult happiness. *E-Journal of Applied Psychology*, 2(2), 38-48.
- SPSS, I. (2011). Version 20. *IBM Incorporation*.
- Sternberg, R. J. (2004). *Kognitivna psihologija*. Naklada Slap.

- Sy, T., Tram, S. i O'hara, L. A. (2006). Relation of employee and manager emotional intelligence to job satisfaction and performance. *Journal of vocational behavior*, 68(3), 461-473. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2005.10.003>
- Valić, J. i Brajša-Žganec, A. (2018). Kvaliteta obiteljske interakcije i emocionalna kompetentnost kao odrednice agresivnog ponašanja djece školske dobi. *Napredak* 159(1-2), 115-138.
- Varela, R. E., Vernberg, E. M., Sanchez-Sosa, J. J., Riveros, A., Mitchell, M. i Mashunkashey, J. (2004). Parenting style of Mexican, Mexican American, and Caucasian-non-Hispanic families: social context and cultural influences. *Journal of family Psychology*, 18(4), 651-657. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.18.4.651>
- Vernon, P.A., Petrides, K.V., Bratko, D. i Schermer, J.A. (2008). Behavioral Genetic Study of Trait Emotional Intelligence. *Emotion*, 8(5), 635– 642. <https://doi.org/10.1037/a0013439>
- Vukasović, T. i Bratko, D. (2015). Heritability of personality: A meta-analysis of behavior genetic studies. *Psychological bulletin*, 141(4), 769. <https://doi.org/10.1037/bul0000017>
- Vulić-Prtorić, A. (2002). Obiteljske interakcije i psihopatološki simptomi u djece i adolescenata. *Suvremena psihologija*, 5(1), 31-51.
- Wood D. (1995). *Kako djeca misle i uče*. Educa.
- Zarevski P. (2007). *Psihologija pamćenja i učenja*. Naklada Slap.

PRILOZI

Prilog A

Tablica P1

Pearsonovi koeficijenti korelacije ispitivanih varijabli ($N = 772$)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1. Dob														
2. Materijalna situacija	.07													
3. Broj braće i sestara	-.14**	-.14**												
4. Odnos s tatom - roditeljska podrška	-.01	.09*	-.05											
5. Odnos s tatom - restriktivna kontrola	.02	-.001	-.05	-.09*										
6. Odnos s tatom - popustljivost	.01	-.03	-.07	.39**	.36**									
7. Odnos s mamom - roditeljska podrška	-.13**	.05	-.08*	.37**	-.08*	.13**								
8. Odnos s mamom - restriktivna kontrola	.06	.02	-.03	-.06	.25**	.02	-.21**							
9. Odnos s mamom - popustljivost	.04	-.01	-.02	.02	.07	.08*	.26**	-.30**						
10. Ekstraverzija	.04	.07*	.01	.19**	.04	.07	.20**	.03	.08*					
11. Ugodnost	.03	-.01	.02	.18**	-.08	.04	.23**	-.18**	-.003	.16**				
12. Savjesnost	.16**	.03	-.004	.14**	-.06	.02	.09*	-.07	-.06	.14**	.19**			
13. Neuroticizam	.002	-.02	-.03	-.08*	.15**	-.02	-.08*	.11**	.03	-.01	-.26**	-.15**		
14. Otvorenost ka iskustvu	.03	-.01	-.06	.14**	-.03	.01	-.09*	.04	-.03	.07*	.10**	.20**	-.10**	
15. Emocionalna inteligencija	.06	-.15**	-.03	.23**	-.10*	.07	.25**	-.08*	.01	.36**	.32**	.37**	-.52**	.27**

Legenda: *- $p < .05$, ** - $p < .01$